

УДК 339.924

Римар О.Г.*кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри фінансів
Нововолинського факультету**Тернопільського національного економічного університету*

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

У статті розглянуто вплив глобалізаційних процесів на зміну господарської кон'юнктури світового ринку взагалі і України зокрема. Виявлено конкурентні переваги та неминучі наслідки глобалізації для національних економік. Запропоновано альтернативні шляхи розвитку України в умовах адаптації до глобальних викликів.

Ключові слова: глобалізація, ЄС (Європейський Союз), ТНК (транснаціональні компанії), світова економіка, інтеграція, інтернаціоналізація, глобальні проблеми, антиглобалісти, світогосподарські зв'язки.

Рымар О.Г. ОСОБЕННОСТИ ВЛИЯНИЯ ГЛОБАЛИЗАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ НА ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ УКРАИНЫ

В статье рассматривается влияние глобализационных процессов на изменение хозяйственной конъюнктуры мирового рынка в целом и Украины в частности. Обнаружены конкурентные преимущества и неизбежные последствия глобализации для национальных экономик. Предложены альтернативные пути развития Украины в условиях адаптации к глобальным вызовам.

Ключевые слова: глобализация, ЕС (Европейский Союз), ТНК (транснациональные компании), мировая экономика, интеграция, интернационализация, глобальные проблемы, антиглобаллисты, мировые хозяйственные связи.

Rymar O.G. THE PECULIARITIES OF INFLUENCE OF GLOBAL PROCESSES ON THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE

In this article there have been studied the influence of globalized on the alteration of economic conditions of world economy as well as the economy of Ukraine. There have been identified the competitive advantages and inevitable consequences of globalization for the national economics. There have been suggested the alternative ways of development of Ukraine in the context of adaptation to global challenges.

Keywords: globalization, EU (European Union), MNC (multinational company), world economy, integration, internationalization, global problems, antiglobalists, world economic relations.

Постановка проблеми. Останні десятиліття ХХ ст. відзначилися на світовій арені потужним розвитком процесів глобалізації, особливо в економічній, політичній та науково-технічній сферах. Із завершенням протиборства двох соціально-політичних та економічних систем – капіталізму та соціалізму – глобалізація перетворилася на домінуючу тенденцію світового розвитку, яка максимально посилила взаємозалежність та взаємовплив національних господарських систем. З року в рік спостерігаємо, що процеси глобалізації сучасної світової економіки є дедалі інтенсивнішими та відчутнішими, і на сьогодні вже немає жодної держави, спроможної уникнути впливу цього процесу на ті чи інші сфери суспільного життя. З огляду на зазначене особливої актуальності набуває визначення позитивних і негативних викликів глобалізаційних процесів як для України так і усього світу загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у вивчення й дослідження обраної тематики зробили багато вчених-економістів та фахівців у сфері глобалізації; так, група науковців Б. Андрєсюк, В. Андрійчук, З. Варналій у своїх працях розглядають глобалізацію як процес, який загрожує економічній безпеці держави, Р. Арон у своїх дослідженнях виокремлює неминучу всеохоплюючу особливість глобалізації, яка долає кордони усіх країн незалежно від економічного розвитку країни, професор і політолог З. Бжезинський поклав реальний початок концепцій глобалізму, він акцентує увагу на користь аргументів занепаду національної держави в контексті розвитку глобального громадянського суспільства, у своїх дослідженнях значної уваги приділяли формуванню наднаціональної влади у світовому просторі такі вітчизняні науковці, як М. Бутко

і В. Василенко, у працях автора Е. Заграви сучасний глобалізм розглядається як специфічна форма політичного і економічного імперіалізму ХХІ ст., В. Занько притримується концепції, що світ належить владі нових глобальних монополістичних корпорацій, які створюють нову систему світопорядку.

Проте, незважаючи на вагомні результати провідних науковців щодо розвитку глобалізаційних процесів як у світі так і в Україні, єдиної думки щодо реальних переваг чи недоліків від її впливу на розвиток вітчизняної економіки не сформовано.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження є визначення сутності глобалізації, виокремлення її узагальнюючих ознак, переваг і недоліків. Встановлення особливостей включення господарського комплексу України в глобальний економічний простір. Розробка на цій основі конкретних пропозицій щодо інтеграції національної економіки у світогосподарську систему в контексті сучасних подій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Глобалізація як новий тип суспільного розвитку сьогодні ставить більше питань, ніж дає на них відповіді. Для кожного жителя планети, незалежно від того, яку національну державу він представляє, з якими глобальними структурами взаємодіє, осовою проблемою є з'ясування закономірностей впливу глобалізації на розвиток сучасного світу, оскільки він приводить до формування нової геостратегічної реальності, утвердження нових ціннісних координат, якісної зміни принципів та структури світу, модернізації соціальної, політичної, економічної та державно-управлінської систем.

Глобалізація за останні роки стає одним із найбільш популярних понять у різних сферах наукового знання, проте єдиної концептуальної системи погля-

дів щодо розуміння його сутності та характеру впливу й досі не сформувалось. Так, поляризація теоретичних конструкцій глобалізації сьогодні ставить під сумнів можливість формування цілісного теоретичного бачення змісту глобалізації, закономірностей її впливу та перспектив розвитку світу в цілому, що дає підстави ототожнювати глобалізацію із соціальним міфом, який приходить на зміну великим утопіям ХХ ст.

Однак в умовах глобалізації світ вступає в нову реальність, яка вимагає від нього жити за принципами «глобального он-лайн», тобто розвиватись в унісон з іншими державами, творити глобальну державну політику відповідно до технології, апробованої вже державами-лідерами геополітичного розвитку. В результаті такого тотального впливу глобалізації змінюється специфіка розвитку світу, трансформаційно-модернізаційних змін зазнають традиційні форми соціальної організації, на зміну яким приходять глобальне суспільство, глобальне інформаційне суспільство, глобальне масове суспільство, мережеве суспільство (суспільство мережевих структур) та суспільство глобального ризику [2, с. 68]. Під впливом глобалізаційних процесів кардинально змінюється місце, роль та функції національної держави, відбувається заміщення її глобальною державою в особі транснаціональних корпорацій (ТНК), які є дійовими особами інтернаціоналізації.

Виходячи з цього, все частіше дискутується модель «глобальної», «сильної» чи навіть «корпоративної» держави.

Аби більш глибоко розкрити істинну суть глобалізації, розглянемо виникнення і значення цього терміну у світовій економічній науці. Якщо торкнутися історичної появи цього терміну, то вперше у науковий обіг термін «глобалізація» була введена американським економістом Теодором Левітом у 1983 році, який визначив глобалізацію як феномен злиття ринків окремих продуктів, що виробляють ТНК [3, с. 523]. Широкого значення новітньому терміну надала Гарвардська школа бізнесу, яка зазначала, що глобалізація – це комплексне геополітичне, гео-економічне, геокультурне явище, що має потужний ефект для усіх сторін життєдіяльності суспільства, а в основі глобалізації лежить розвиток світових ринків товарів, послуг, праці і капіталу.

Загалом до основних ознак глобалізації які чітко простежуються у сучасному світі можна віднести:

- все більша взаємозалежність і взаємопроникність економік;
- інтеграція світової економіки під впливом поглиблення міжнародного поділу праці;
- послаблення можливостей національних держав щодо формування незалежної економічної політики;
- становлення єдиної системи зв'язків і нової конфігурації світової економіки;

- посилення орієнтації розвинутих економік на розширення всіх сфер людської активності [11, с. 55].

При цьому на сцену світового економічного життя виходять нові дійові особи, які є головними суб'єктами усіх світогосподарських зв'язків, і які на сьогодні задають майбутній вектор подальшого розвитку світу: міжнародні фінансові організації, країни «великої вісімки», багатонаціональні корпорації, потужні супердержави. Саме в інтересах представників цих могутніх структур будується нова архітектура світу – «світ без кордонів», або «світ без стін».

Як ні парадоксально, але саме глобалізація – це той процес, що додає територіальні і культурні кордони країні, створює можливості для вироблення на-

ціонально орієнтованих зовнішньоекономічних стратегій, але вже в рамках нових реальностей [6, с. 37].

Тому постає суперечливе питання, чи зможе кожна країна в процесі глобальних трансформацій зберегти свою унікальність, культуру, релігію і історичну спадщину багатьох століть.

З приводу цього в планетарному масштабі глобалізаційні процеси розділили світ на дві частини: прихильників і противників цього процесу. Прихильники глобалізаційних процесів наголошують, що вона дає нові можливості більш ефективного розміщення та вільного доступу до світових мобільних ресурсів і сприяє загальному зростанню світового виробництва та доходу; глобалізація володіє значними резервами підвищення ефективності виробництва завдяки поглибленню поділу праці, зростанню економіки за рахунок масштабності і зниження витрат, оптимізації розміщення ресурсів у світовому просторі і передачі новітніх високих технологій [4, с. 74].

Антиглобалісти у свою чергу наголошують, що глобалізація продукує нерівномірний розподіл зростання світового доходу між різними країнами, посилює безробіття, тому що транснаціональні компанії завжди шукають більш дешеву робочу силу, що змушує їх переносити виробництво в країни, що розвиваються: Таїланд, В'єтнам, Китай; породжується надмірна залежність однієї країни від інших – остання криза чітко показала, наскільки тісно пов'язані країни між собою; кооперація допомагає країнам розвиватися, але і проблема однієї великої країни автоматично стає проблемою всього світу; відбувається збільшення нелегальної імміграції у високорозвинені країни.

Проте жодна країна світу, якою б потужною вона не була, не може існувати ізольовано від решти світу і обмежитися від тих процесів які у ньому відбуваються. Для прикладу, найбагатша за своїми природними ресурсам країна у світі – Росія – не змогла б нормально існувати, якби не мала можливості реалізовувати ці ресурси, зокрема нафту, газ, енергоносії, десяткам країн, у тому числі й Україні. Інший приклад: глобальна фінансово-економічна криза 2008-2009 рр. практично охопила усі держави світу, і жодна країна не змогла від цієї кризи уберегтися [8, с. 124].

Попри все світ розвивається, і усі країни в тій чи іншій мірі потерпають від глобальних проблем розвитку людства: погіршення екологічної ситуації, глобальне потепління, нерівномірне і неконтрольоване зростання населення в одних країнах і його катастрофічне зменшення в інших, нелегальна міграція, торгівля людьми, наркоманія, контрабанда, нерівномірність соціально-економічного розвитку країн, періодичні глобальні фінансово-економічні кризи, брак продовольства та питної води, нарощування озброєнь і розповсюдження зброї масового ураження, зокрема ядерної, поширення релігійного екстремізму, тероризму та міжнародної злочинності. І необхідно визнати, що не завжди одноосібно всі ці проблеми може вирішити окрема держава [9; 10].

Перед Україною, як частиною глобалізованого світу, постає майже увесь спектр зазначених глобальних проблем. І не тільки Україна, а навіть найпотужніші країни світу не в змозі самотужки їх розв'язати. Тому для подолання цих проблем і ризиків людство об'єднує свої зусилля і ресурси. І Україна як центральноєвропейська держава також не може залишатися осторонь глобалізаційних процесів. У цьому контексті Україна як молода незалежна держава, яка потерпає від агресії і тиску Росії,

яка не змогла відстояти суверенітет стосовно Криму і надалі знаходиться під загрозою втрати інших своїх територій, досить гостро потребує підтримки ЄС і інших світових структур і негайного входження у геополітичний простір аби забезпечити політичну та економічну безпеку своєї країни.

На жаль, на сьогодні Україна недостатньо залучена до глобалізаційних процесів, оскільки вона [5, с. 12]:

- значно відстає від провідних держав світу в галузі інформатизації та розвитку інформаційних технологій;

- перебуває лише на початку формування власних ТНК, конкурентоспроможних на глобальному рівні й здатних до здійснення глобальної стратегії розвитку;

- досить непослідовно запроваджує економічну лібералізацію;

- не приділяє належної уваги координації своєї зовнішньоекономічної політики з іншими пострадянськими й постсоціалістичними країнами, що розвиваються, все це робить національну політику малогнучкою та в цілому послаблює зовнішні позиції;

- має хронічну нестачу фінансових ресурсів для різновекторного розвитку країни.

Все це змушує визначати альтернативні шляхи подальшого розвитку України, залученню не тільки стратегічних партнерів, але і пошуку реальних фінансових донорів, які, в свою чергу, вимагають виконувати міжнародні правила і приписи глобальних економік.

Враховуючи, що Україна ідентифікує себе, насамперед, як державу європейського типу і поступово відходить із сфери євразійських впливів, але повноцінним членом європейської спільноти ще не є, то її активність спрямована на поступову інтеграцію в західноєвропейські структури та посилення стратегічного співробітництва США [7, с. 25]. З огляду на це залучення до глобальних світових перетворень України є неабияк актуальним і доречним в сучасних нестабільних умовах.

Тому, на нашу думку, до позитивних впливів глобалізаційних процесів в Україні є забезпечення безпеки суспільства від глобальних загроз різного характеру, можливість підтягнути в економічному плані країну, модернізувати її до рівня високорозвинених, започаткувати новий формат відносин із НАТО, так як можливості України на сьогодні стали вкрай обмеженими після того, як вона позбулася ядерної зброї та значно скоротила свій військовий потенціал, поетапна оптимізація механізму державного управління (більш відкритий і прозорий для пересічних громадян), подолання корупції і тінькової економіки, впровадження нових форм інноваційної діяльності, налагодження глобальних зв'язків і співпраці з транснаціональними компаніями, підвищення інвестиційної привабливості України для іноземних інвесторів за рахунок приєднання країни до загальноприйнятих у світі регулятивних норм.

Позиція, яку зараз підтримує Україна, приведе до збільшення можливостей входження країни до великих міжнародних коопераційних проєктів, що в перспективі можуть забезпечити істотне підвищення конкурентоспроможності та розширити можливості більш вільного доступу до зарубіжних ринків за рахунок зменшення тарифних і нетарифних перешкод [1].

Однак хочемо зауважити, аби повноцінно інтегруватися України у світовий політичний і економічний простір і синхронізувати себе з процесами, які пов'язані з глобальними і регіональними вимірами, необхідно першочергово побудувати конкурентноз-

датну економіку країни, налагодити тісну співпрацю уряду з корпоративним сектором, створити технологію проведення послідовної, прогнозованої зовнішньої політики. За відсутності всіх цих складових у національній економіці, глобалізаційні процеси в Україні можуть швидше спричинити певні загрози, так як вона не має значного впливу на міжнародній арені і не може нічого запропонувати у обмін, окрім частки національного суверенітету, своїх сировинних ресурсів та дешевої робочої сили.

Такими загрозами можуть бути: по-перше, це зростання бідності, безробіття і безпритульності українських громадян, так як «витягнути» всі ці європейські стандарти і вимоги вкрай важко для економіки країни, яка де-факто переживає дефолт за зовнішніми позиками. По-друге, може відбутися внутрішнє пригнічення національного ринку, що призведе до практичного усунення України з конкурентного середовища, так як за рейтингами міжнародних організацій Україна за рівнем конкурентоздатності посідає одне з останніх місць; по-третє, відтік дешевої, кваліфікованої робочої сили за кордон, по-четверте, обмеження можливості формувати незалежну макроекономічну політику на національних рівнях, по-п'яте, неспроможність адаптації виробничо-промислового комплексу України до світового попиту; по-шосте, конфлікт між вимогами глобалізації та соціально-культурними й економічними традиціями нашої держави, поступова втрата національно-культурної ідентичності, самобутності і навіть національного суверенітету за рахунок добровільного делегування деяких державних функцій таким міжнародним об'єднанням, як ООН, Євросоюз, НАТО, ОБСЄ і т. д.

Висновки з даного дослідження. Необхідно визнати, що Україна поступово інтегрується до міжнародних фінансових ринків і наслідки глобалізаційних процесів стають дедалі відчутнішими для української економіки. Позитивний чи негативний вектор змін від глобалізації залежить від рівня розвитку економічної та фінансової систем країни. Зважаючи на той факт, що чим могутніша фінансова система країни, тим більше позитивних результатів вона може отримати від процесу глобалізації. Насамперед, з метою збереження стабільності на національних фінансових ринках необхідна чітка система впливу держави на рух фінансових потоків у країні та приплив іноземного капіталу, і досить вагомою метою має стати стимулювання структурних реформ усередині країни, спрямованих на забезпечення конкурентоспроможності у відкритому ринковому середовищі.

Як уже зазначалося, Україна не може уникнути втягнення у глобалізаційні процеси, тому економічну політику держави треба формувати відповідно до факторів розвитку глобалізації, аби знешкодити можливі негативні наслідки та максимізувати вигоди від її процесу. Якщо Україна прагне стати повноцінним суб'єктом глобальної економічної діяльності, вона повинна реформувати зовнішньоекономічний сектор, інтегрувати свою господарську систему у міжнародну економіку і створювати власні транснаціональні структури.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Андрійчук В. Глобалізація, інтеграція, економічна безпека України / В. Андрійчук // Політика і час. – 2003. – № 9. – С. 61–71.
2. Арон Р. Мир і війна між націями – Пер. з фр. / Р. Арон – К. : Юніверс, 2000. – 688 с.

3. Руденко М. «Глобалізація і Україна» / М. Руденко // Зеркало тижня. – № 26 (401) 13-19 липня 2002 р.
4. Василенко В.М. Оцінка впливу глобалізації на економічне зростання країни / В.М. Василенко // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: Економічна. – 2004. – № 69. – С. 35–42.
5. Бжезинський З. Україна в геостратегічному контексті / З. Бжезинський // Пер. з англ. – К. : Видав. Києво-Могилянська академія, 2006. – 102 с.
6. Гальчинський А. Україна на перехресті геополітичних інтересів / А. Гальчинський. – К. : Знання України, 2002. – 180 с.
7. Заграва Е. Глобалізація і нації. / Е. Заграва. – К. : «Фенікс», 2002. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dialogs.org.ua/dialog.php?id=10&op_id=290#290.
8. Ключко В.О. Глобалізація та її вплив на країни з перехідною економікою / В.О. Ключко // Економіка України, 2001. – № 10. – С. 51–58.
9. Бутко М. Передумови трансформації та механізми регулювання регіональних економік / М. Бутко // Економіка і право. – 2003. – № 5. – С. 10–18.
10. Андресюк Б. Надежно ли международное положение Украины? / Б. Андресюк // Зеркало недели. – 2000. – 17 июня. – С. 4.
11. Варналій З. Регіональний розвиток України: проблеми та пріоритети / З. Варналій // Економіст – 2005. – № 6. – С. 24–26.

УДК 338.5.65

Руда І.І.

*аспірант кафедри економіки підприємств
Львівського національного університету імені Івана Франка,
викладач кафедри економіки та економічної безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ МВС України*

ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ СФЕРИ РИТУАЛЬНИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

Стаття присвячена оцінці фінансового стану сфери ритуальних послуг України. Побудовано багатофакторну кореляційно-регресійну модель впливу соціально-економічних факторів на фінансові показники діяльності підприємств. За отриманими результатами дано ґрунтовні висновки, за допомогою яких оцінена ефективність державного управління та регулювання даної сфери.

Ключові слова: ритуальна сфера, фінансові результати, економетрична модель, аналіз, множинна регресія, кореляція.

Руда И.И. ОЦЕНКА ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ СФЕРЫ РИТУАЛЬНЫХ УСЛУГ УКРАИНЫ

Статья посвящена оценке финансового состояния сферы ритуальных услуг Украины. Построена многофакторная корреляционно-регрессионная модель влияния социально-экономических факторов на финансовые показатели деятельности предприятий. По полученным результатам даны исчерпывающие выводы, с помощью которых оценена эффективность государственного управления и регулирования данной сферы.

Ключевые слова: ритуальная сфера, финансовые результаты, эконометрическая модель, анализ, множественная регрессия, корреляция.

Ruda I.I. EVALUATION OF FINANCIAL CONDITION OF SERVICES RITUAL OF UKRAINE

Article evaluates the financial condition of the scope of funeral services in Ukraine. Built multifactor correlation-regression model of the influence of socio-economic factors on the financial performance of companies. According to the results given exhaustive conclusions with which evaluated the effectiveness of public administration and regulation of this sector.

Keywords: ritual sphere, financial results, an econometric model analysis, multiple regression, correlation.

Постановка проблеми. Підприємства, фірми, організації, що надають ритуальні послуги, як і будь-яка комерційна організація в умовах ринку, ставлять за мету отримання прибутку від своєї діяльності. Адже для будь-якого підприємства отримання фінансового результату означає визнання суспільством (ринком) результатів його діяльності. Тоді кінцевим фінансовим результатом для підприємства буде виступати сальдо результату від реалізації і витрат, які несе підприємство для його отримання [1].

Визначення економічного змісту фінансового результату діяльності підприємств сфери ритуальних послуг, вивчення їх видів, розкриття завдань аналізу і формування методики проведення аналізу займають одне з центральних місць у комплексному економічному аналізі господарської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічною основою аналізу фінансових результатів діяльності господарюючих суб'єктів є цільовий підхід, тобто чітке визначення і формування цілей аналізу, їх ранжування та впорядкування, а також визначення завдань аналізу [1].

Провідні економісти в галузі економічного аналізу та фінансового менеджменту значну увагу при-

діляють вивченню фінансових результатів господарської діяльності підприємства. Проте їхні підходи до визначення економічного змісту даного поняття ґрунтуються на різних аспектах і з різним ступенем деталізації.

Існують також відмінності в підходах до складу та послідовності аналітичних процедур, що проводяться при аналізі фінансових результатів діяльності підприємства, але всі вони спрямовані на пошук резервів збільшення прибутку і рентабельності в сфері бізнесу.

Так, у свої працях А.Д. Шеремет пропонує проводити аналіз прибутку і рентабельності продукції в наступній послідовності [2, с. 206-217, 223-226]:

1. Формується ряд абсолютних та відносних показників, в яких виявляються фінансові результати організації.

2. Поглиблений аналіз здійснюється шляхом дослідження впливу на величину прибутку і рентабельність продажів різних факторів, які поділяються на групу зовнішніх і групу внутрішніх факторів.

3. Аналізується вплив інфляції на фінансові результати від продажу продукції та наданих послуг.

5. Вивчається якість прибутку у вигляді узагаль-